

(2) בגמרא.

אמר רבי יהודה: אומר לה בעלה הראשון:
שתיקותיך יפה מדיבוריך!

כלומר: טוב לך שתשתקי ולא תתבעי את כתובתך מכח מה שנמצאת בריאה, שאם תתבעי את כתובתך ואצטרך לשלם, אף אני אענה כנגדך: אילו הייתי יודע שסופי ליתן כתובתך לא הייתי מגרשך, ואפסול את בניך כממזרים, ואם כן טוב לך שלא תתבעי, מאשר תתבעי.⁽⁵⁾

גירשה ולא נתן לה כתובה משום שאילונית היא, והוא הרי לא הכיר בה בשעת נישואין ואין לה כתובה,⁽³⁾ והלכה ונישאת לאחר, והיו לה בנים הימנו, ונתברר שאינה איילונית, שהרי איילונית אינה יולדת.⁽⁴⁾ והיא שבה אל הראשון ותובעת כתובה ממנו שהרי לא הטעתו, והפסיד הוא לה את כתובה בחינם.

איילונית; והוכיחו התוספות שאינה אלא ספק, מהמשך המשנה שילדה אחר כך, ואילו איילונית ודאי היתה, אין לה רפואה לעולם. וצריך ביאור: למה הוצרכו להביא מן הסיפא, ולא מן הרישא מינה וביה?! שאם ודאי איילונית היא, אם כן לא יוכל לקלקלה, כי לעולם לא ימצא שאינה איילונית; ובין כך ובין כך צריכה ביאור שיטת רש"י, כיון שמוכרח כהתוספות שאינה ודאי איילונית!?

3. כמבואר במשנה בכתובות ק ב; ולשון רש"י הוא: "והיא תובעת כתובה מן הראשון שהוציאה בלא כתובה משום מקח טעות, ועכשיו נודע שלא הטעתו"; ואין כוונת רש"י לומר שהמקח לא חל ולכן אין לה כתובה, שהמקח הרי חל, היות ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. אלא כוונתו, שהמקח חל ונעשה מתוך טעות שהטעתו, ולכן אין לה כתובה; ואף בכל מקום ששנינו: "מקח טעות", אין הכוונה: מקח שלא חל, אלא מקח שנעשה מתוך טעות, והיות והוא כזה לכן אינו חל, שהטעות מבטלתו.

4. איילונית: היא "דוכרניתא דלא ילדה [איל זכר שאינו יולד]", ומכאן שמה: "איילונית".

5. א. נתבאר על פי לשון רש"י, שכתב:

2. א. כתב רש"י, שמשנתנו עוסקת בשלא הכיר בה בשעה שקידשה שהיא איילונית, והטעתו; והטעם שפירש כן, הוא משום הסיפא של המשנה, כשנישאה לאחר וילדה, והיא חוזרת לתבוע כתובה מן הראשון כיון שהתברר עתה שאינה איילונית, הרי שמתחילה לא נתן לה כתובה, ואם הכיר בה יש לה כתובה, כמבואר במשנה בכתובות ק ב; וכן כתב המאירי: "המוציא את אשתו משום איילונית, כגון שלא הכיר בה, וכבר התבאר בכתובות [ק ב] שיוצאה בלא כתובה, ואף על פי כן צריכה גט וכו'", [וראה "תפארת יעקב" שנתחבט בטעמו של רש"י].

ב. וכתב רש"י, שמכל מקום אף שהטעתו צריכה היא גט, [כי בהכרח משנתנו עוסקת בנותן לה גט, שאם לא כן, מה יועילנו שלא יחזיר, והרי לעולם יוכל לקלקלה, שיאמר עדיין אשתי את, שלא גירשתני; ורק כשנותן לה גט אינו יכול לקלקלה אחר תקנת חכמים שלא יחזיר, כי את הגט נתן בכל אופן, מאחר שאסרו לו להחזיר], ואינו יכול לטעון "מקח טעות" היה זה לבטל את הקדושין, משום ש"אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", ומכל מקום לפוטרו מחיוב כתובה די בזה.

ג. ובתוספות כתבו, שהיא צריכה גט משום שמשנתנו עוסקת באופן שלא נמצאת ודאי